

Осмачко Ю.О.,

аспірантка кафедри вокально-хорового,  
хореографічного та образотворчого мистецтва  
факультету початкової освіти та мистецтва,  
Дрогобицький державний педагогічний університет  
імені Івана Франка  
м. Дрогобич, Україна  
(yuliaosmachko@ukr.net)

### **Лідія Артими́в: грані таланту видатної американської піаністки українського походження**

*У статті розглядаються творчі здобутки яскравої представниці української діаспори у США, піаністки, педагогині, заслуженої професорки Міннесотського університету – Лідії Артими́в. Зроблено спробу висвітлити основні віхи творчого життя мисткині, палітру концертного репертуару та оцінити її внесок у скарбницю музичного, а зокрема фортепіанного мистецтва українського зарубіжжя.*

**Ключові слова:** Лідія Артими́в, фортепіанна педагогіка, концертні виступи; репертуар; індивідуальний виконавський стиль.

### **Lydia Artymiv: the edges of the talent of the outstanding American pianist of Ukrainian origin**

*In the article the creative achievements of a bright representative of the Ukrainian diaspora in the USA, pianist, teacher, honored professor of the University of Minnesota – Lydia Artymiv are examined. An attempt was made to highlight the main milestones of the artist's creative life, the palette of the concert repertoire, and to evaluate her contribution to the treasury of musical, and in particular piano, Ukrainian art abroad.*

**Keywords:** Lidia Artymiv, piano pedagogy, concert performances; repertoire; individual performance style.

**Постановка проблеми.** Скарбниця українського музичного мистецтва повниться іменами, котрі, безперечно, варті світового визнання, насамперед завдяки плідній праці на ниві національної культури. Вагома роль тут належить українським діаспорянам, котрі впродовж усього життя були активними трансляторами української культурної традиції за рубежом. Серед митців українського походже-

ння, що успішно провадили мистецьку діяльність поза межами своєї етнічної Батьківщини, значущою постаттю є Лідія Артимів (1954 р. н.), котра успішно втілювала свій талант у сфері виконавства та фортепіанної педагогіки, досягнувши неабиякого успіху в цих ділянках музичної творчості.

**Аналіз основних досліджень і публікацій.** Дослідженню творчого, зокрема концертно-виконавського доробку Л. Артимів присвячували свої праці Т. Терен-Юськів, Д. Гординська-Каранович, Р. Савицький, Г. Клим, Л. Волянська, Н. Котович. Окремі аспекти творчої спадщини піаністки висвітлює у своїй монографії Г. Карась; питання виконавської майстерності Л. Артимів у камерно-інструментальному просторі порушує А. Рогашко. Проте окремі віхи діяльності піаністки залишилися поза межами досліджень. Тому сьогодні вкрай важливим є детальне дослідження й аналіз її творчої спадщини.

**Мета статті** полягає у висвітленні основних аспектів творчості Л. Артимів, розкритті палітри її концертного репертуару та оцінці її внеску в скарбницю музичного мистецтва українського зарубіжжя.

**Виклад основного матеріалу.** Народилася мисткиня у Філадельфії (США) в родині українських емігрантів Лідії та Модеста Артимів, де повсякчас плекалися українські культурні традиції. Музичні здібності Л. Артимів проявилися доволі рано. Вона вихованка Музичного садка під керівництвом Г. Мирошніченко-Кузьми, яка, власне, й розгледіла винятковий музичний талант майбутньої піаністки.

Початкову музичну освіту мисткиня здобула в Українському Музичному Інституті (УМІ) у Філадельфії у класі Ю. Оранського, який доклав чимало зусиль задля професійного розвитку молодії, здібної виконавиці. Вже з семи років юна піаністка почала концертувати, а у вісім років – стала лауреаткою першої премії на дитячому піаністичному конкурсі, за що отримала можливість виступити солісткою з філадельфійським симфонічним оркестром (1963). Після закінчення УМІ, Л. Артимів продовжила навчання «Curtis Institute of Music» у класі Ф. Пастор-Берковіц. Проте вирішальний вплив на формування музичної індивідуальності піаністки здійснив відомий піаніст Г. Графман

(українець за походженням), у якого вона навчалася в Філадельфійській музичній академії. Від 1973 р., після закінчення навчання в Академії, розпочалося самостійне концертне життя піаністки. Вона брала участь у фестивалях в Мальборо, Аспені, Ньюпорті, а також у концертах «Переважно Моцарт» в Нью-Йорку і Сан Франциско, була переможницею Міжнародних конкурсів, серед яких Шопенівський конкурс молодих піаністів (Баффало, 1969), Шопенівський конкурс фундації ім. Т. Костюшка (Нью-Йорк, 1972), Міжнародний конкурс «Левент-рітт» (Нью-Йорк, 1976) (Савицький, 2001). Однак найважливішими у виконавській кар'єрі Л. Артимів все-таки стали сольні концерти та виступи з симфонічними і камерними оркестрами.

До числа успішних виступів піаністки треба віднести сольний концерт у залі Метрополітального Музею Мистецтва в Нью-Йорку (1974), на якому вона потішила публіку віртуозним виконанням творів Р. Шумана («Фантастична п'єса» оп. 12), Ф. Шуберта (Соната а-молл, оп. 42), Ф. Шопена (Ноктюрн Е-дур оп. 62, ч. 2, Полонез фіс-молл, оп. 44), що викликало шквал овацій американської публіки, про що довідуємося із розгорнутої рецензії до концерту пера Г. Клим: «Реакція майже виключно американської публіки була така, що відчувалося повну сконцентрованість і захоплення її грою кожного слухача, а виклики «браво» і ставання з місць поодиноких осіб підтверджувало такий же подив для молодого української мисткині, який був і в мене» (Клим, 1974: с. 4).

Ще один успішний сольний виступ Л. Артимів відбувся у Вашингтоні 11 жовтня 1975 р. в концертній залі мистецького центру ім. Джона Ф. Кеннеді, що входив до серії з 12-ти концертів молодих американських піаністів, влаштованої вашингтонським товариством «Performing Arts» з нагоди 200-ліття Незалежності США, де, окрім композицій В.-А. Моцарта, С. Прокоф'єва та Р. Шумана, Л. Артимів виконала доволі цікавий та оригінальний твір американського композитора А. Рудіна «Музейні Експонати» (Каранович, 1975: с. 1).

Окрім США й Канади, піаністка активно концертує в Англії, Німеччині, Швейцарії, Італії, Фінляндії, а також у Японії, Кореї, Австралії тощо. Зокрема 1975 р. дала низку концертів у Римі й Мілані.

А в 1977–1978 рр. здійснила аж два концертні турне містами Німеччини. Вартим уваги є той факт, що майже всюди її виступи зустрічалися зі схвальною критикою. Так, німецька і лондонська преса писала, що «Лідії Артимів виконання є просто-напросто таке, що дух захоплює. Вона – молода левиця фортепіянової клавіатури, зарепрезентувала себе як феномен», або «Лідія Артимів виявила неймовірних розмірів запал і блискучу гру, як також і виключну інтенсивність почуття» (Волянська, 1984: с. 1; 4).

11 листопада 1984 р. в залі «Еліс Таллі Голл» в Нью-Йорку відбувся ще один сольний виступ Л. Артимів – тепер уже виключно для української публіки. Перша частина концерту складалась з творів Й. Брамса (Шість хоральних прелюдій, ор. 122 у фортепіанній транскрипції Ф. Бузоні, Варіації та fuga на тему Генделя B-dur, ор. 24), які піаністка виконала без краплі хвилювання, впевнено і стилево, викликаючи у слухачів відповідні враження та емоції. Другу частину програми розпочав твір К. Дебюссі «Образи» ор. 2 у трьох частинах. Також прозвучала настроєва Елегія *fis-moll* М. Лисенка, ніжна «Колискова» *e-moll* та вогнистий «Український танець» *a-moll* В. Барвінського, Полонез-фантазія ор. 61 Ф.Шопена та Варіації Й. Брамса. У наддаток піаністка виконала ще три короткі твори Я. Сібеліуса, П. Чайковського та В. Барвінського.

Загалом концерт справив неабияке враження на публіку, яка щедро нагородила виконавицю рясними оплесками (Терен-Юськів, 1984: с. 2–3).

Окрім сольних концертів, Л. Артимів доволі часто виступала як солістка з симфонічними оркестрами. Зокрема, співпрацювала з провідними симфонічними оркестрами Бостонської, Клівлендської, Нью-Йоркської філармоній, оркестрами Детройта, Пітсбурга, Цинцинатті, Сан-Франциско, Балтимора, Філадельфії тощо. Один з таких концертів відбувся 26 березня 1979 р. в Бостоні. Тоді піаністка виконала технічно й інтерпретаційно складний Концерт для фортепіано з оркестром *fis-moll* С. Рахманінова у супроводі симфонічного оркестру бостонської філармонії під керівництвом японця С. Озави. Про виконання піаністкою цього концерту Т. Терен-Юськів натхненно писав: «Слухач був просто очарований її панівною самопевністю гри та

свободою індивідуального розгону. Кожен заграний такт, кожен тон знаменував глибоке переживання, виспіване з глибини душі, головню в другій частині концерту... Важко було повірити, що в неї є стільки вогнистого, а так прекрасно контрольованого темпераменту, який, найякніше заблистів у закінченні концерту» (Терен-Юськів, 1979: с. 4).

1983 р. піаністка виступила в Бремергафені (Німеччина), де виконала Концерт для фортепіано з оркестром № 5 Л.-В. Бетговена у супроводі місцевого симфонічного оркестру. Відтак у рецензії «Американська піаністка тріумфувала» написано про поривчасто-одушовлену віртуозність Л. Артимів, про її туше та про героїчність виконання, що робить її великою інтерпретаторкою творів Л.-В. Бетговена. Інший відгук музичної критики знаходимо в часописі «Детройт Ньюз»: «Лідія Артимів не є звичайною піаністкою. Її тон співав ясно, її удар завжди був повний грації. Коротко: досконале виконання незвичайної інтуїції і зрілості» (Котович, 1984: с. 4).

Багато уваги у виконавській кар'єрі Л. Артимів приділяє також камерно-ансамблевому музикуванню. Як учасниця (впродовж 1972–1974) популярного літнього Музичного фестивалю Мальборо у Вермонті, піаністка здійснила разом із камерною групою «Music From Marlboro» велике гастрольне турне Сполученими Штатами. У період з 1982 до 2005 р. часто виступала зі струнним квінтетом Гварнері («Guarneri Quartet») у США й Канаді. Неперевершеним було також виконання піаністкою Фортепіанного квінкету Й. Брамса з «American Quartet» під час зимового фестивалю Камерної Музики в Тусоні (1995). 2011 р. Л. Артимів приїхала з творчим візитом до Львова, виступивши з концертом разом з Академічним камерним оркестром «Віртуози Львова» у Львівській обласній філармонії.

Загалом піаністка співпрацювала з багатьма видатними музикантами сьогодення, серед яких інструменталісти Йо-Йо Ма, К. Кашкашян, Р. Штольцман, Д. Алерой, Б. Валенте тощо. Також вона є учасницею тріо «Стейнхардт – Артимів – Ескін» (Арнольд Стейнхардт (скрипка) Жюль Ескін – віолончель) (Рогашко, 2015: с. 279–280).

Не менш вагомим є внесок Л. Артимів у галузь звукозапису. Зокрема вона здійснила записи пісень К. Дебюссі (2009) та Г. Форе з

американською оперною співачкою Бенітою Валенте. Окрім того, разом з Б. Валенте та тенором Джоном Алероєм записала дуети й пісні Й. Гайдна, Л.-В. Бетовена, Ф. Шуберта, Р. Шумана. Співпрацюючи з «Rosalyra Quartet», в липні 2008 р. здійснила аудіозапис фортепіанних квартетів Г. Форте та Й. Брамса (A-dur, op. 26). Також піаністка має у своєму артистичному здобутку п'ять сольних фортепіанних альбомів, награних у Великій Британії, які отримали схвальні рецензії, а її платівку-дебют, до якої увійшли твори Й. Гайдна, В.-А. Моцарта, Л.-В. Бетговена та Ф. Мендельсона, у 1980 р. визнано як «найкращий запис року» (б. а., 1984: с. 1).

Загалом репертуар піаністки надзвичайно різноманітний. У своїй виконавській творчості вона не обмежується одним стилем, а навпаки, схиляється до жанрового багатоманіття. Вона виконує твори В.-А. Моцарта, Л.-В. Бетговена, Б. Сметани, Ф. Бузоні, Ф. Шопена, Р. Шумана, Ф. Шуберта, Ф. Ліста, Й. Брамса, Е. Гріга, С. Прокоф'єва, С. Рахманінова, П. Чайковського, А. Дворжака, К. Дебюссі, Я. Сібеліуса, А. Рудіна, М. Лисенка, В. Барвінського тощо.

Сьогодні, поряд з яскравою виконавською кар'єрою Л. Артимів займається педагогічною працею, викладаючи в Міннесотському університеті, докладаючи чимало зусиль задля гармонійного професійного розвитку молодого покоління музикантів, а також з метою обміну власним педагогічним та виконавським досвідом, дає майстер-класи і відкриті лекції у навчальних закладах світу. Вона є єдиною викладачкою університету, котра отримала основні педагогічні нагороди – Медаль декана (2000), Почесне професорське звання Мак-Найта (2001) та Нагороду за відмінне викладання (2015). З класу Л. Артимів вийшли доволі успішні музиканти які продовжують працю у найпрестижніших навчальних закладах США та світу. Серед них Е. Стаупе (Університет Х'юстона), К. Хемм (UBC, Ванкувер), А. Кремаскі та М. Макдональд (Університет Колорадо-Болдер), Г. Хуанг (Інститут Клівленда та UGA-Афіни, Джорджія), М. Мак Крайт і Л. Фішман (Коледж Карлтон, Міннесота), Я. Кім (Коледж Сент-Роуз, Олбані, Нью-Йорк), Х. Чо та М. Шин (Університет Мьонггі, Південна

Корея), Ю. Чое (Університет Гуаму), Пей-Лей Лін (Університет Цзінань, Китай) тощо (Lydia Artymiŭ, 2020).

**Висновки.** Л. Артимів є однією з найпереконливіших і оригінальних піаністок свого покоління. Понад сорок років вона незмінно трудиться на ниві музичного мистецтва, міцно утвердившись як унікальна творча особистість із рідкісним комунікативним даром. Виконавське мислення піаністки передусім вирізняється емоційністю та мелодійністю фраз, що вирізняє її з-поміж багатьох інших піаністів-сучасників. Своїми виступами вона показує чітко сформовані переконання та погляди на виконавське мистецтво, певним чином демонструючи себе висококваліфікованим музикантом, що здатен звуком торкатися сердець своїх слухачів.

### Список використаної літератури

1. Lydia Artymiŭ. (2020). URL: <https://cla.umn.edu/about/directory/profile/grays001> (дата звернення 29.04.2023)
2. [б. а.] (1984). Підготовка до концерту УНС завершується. *Свобода*. Ч. 56. 24 березня. С. 1.
3. Волянська, Л. (1984). Український Музей готує Концерт-речиталь піаністки Лідії Артимів. *Свобода*. Ч. 200. 18 жовтня. С. 1; 4.
4. Каранович, Д. (1975). Лідія Артимів, молода українська піаністка-віртуоз, цієї суботи матиме концерт у Вашингтоні. *Свобода*. Ч. 190. 9 жовтня. С. 1.
5. Клим, Г. (1974). Дебютний фортепіановий речиталь Лідії Артимів у Нью Йорку. *Свобода*. Ч. 216. 29 листопада. С. 4.
6. Котович, Н. (1984). Лідія Артимів виступала з Філядельфійською оркестрою. *Свобода*. Ч. 218. 15 листопада. С. 4.
7. Рогашко, А. (2015). Лідія Артимів у просторі камерно-інструментальної творчості. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка*. Вип. 34. С. 278–285.
8. Савицький, Р. (2001). Артимів Лідія. Енциклопедія Сучасної України. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-43391> (дата звернення 28.04.2023)
9. Терен-Юськів, Т. (1984). Концерт Лідії Артимів для української публіки. *Свобода*. Ч. 238. 14 грудня. С. 2–3.
10. Терен-Юськів, Т. (1979). Лідія Артимів із філармонією Бостону. *Свобода*. Ч. 105. 12 травня. С. 4.